

Міністерство освіти і науки України
Інститут української мови НАН України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра сучасної української мови

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СИНТАКСИСУ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Матеріали Міжнародної наукової конференції,
присвяченої 110-річчю від дня
народження професора Іларіона Слинька

16–17 червня 2022 р.

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2022

УДК 811.161.2'367(08)

A 437

Актуальні проблеми синтаксису : сучасний стан і перспективи дослідження : матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 110-річчю від дня народження професора Іларіона Слинька (Чернівці, 16-17 червня 2022 р.) / за ред. С. Т. Шабат-Савки. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 246 с.

ISBN 978-966-423-718-2

Actual problems of syntax: current status and prospects of research : materials of the International scientific conference dedicated to the 110th anniversary of the birth of Professor Hilarion Slinko (Chernivtsi, June, 16-17, 2022) / resp. ed. S. T. Shabat-Savka. Chernivtsi : Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2022. 246 p.

Редакційна колегія:

Світлана Шабат-Савка, доктор філологічних наук, професор;

Іванна Струк, кандидат філологічних наук, асистент;

Наталія Шатілова, кандидат філологічних наук, асистент.

Тези доповідей надруковано в авторській редакції.

У збірнику представлено матеріали Міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження», що відбулася 16–17 червня 2022 р. на філологічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича з нагоди 110-річчя від дня народження професора Іларіона Слинька.

Для науковців, учителів, студентів – усіх, кого цікавлять актуальні питання синтаксичної теорії, аспекти функціонування різнорівневих мовних одиниць у дискурсивно-жанрових формах української мови, проблеми лінгвостилістики та лінгвоперсонології.

The materials of the International Scientific Conference «Actual Syntax Problems: Current Status and Prospects of Research» that was held on June 16–17, 2022 at the Faculty of Philology of Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych on the occasion of the 110th anniversary of Professor Hilarion Slinko are presented in this collection.

For scientists, teachers, students – all who are interested in current issues of syntactic theory, aspects of the functioning of multilevel language units in discursive-genre forms of the Ukrainian language, problems of linguistic stylistics and linguistic personology.

ISBN 978-966-423-718-2

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2022

ТВОРЧІ ІНТЕНЦІЇ МОВЦЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ОБРАЗНИХ ДЕРИВАТИВ

Тетяна Гуцуляк

*доктор філологічних наук, доцент кафедри сучасної української
мови Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
t.gutsuliak@gmail.com*

Аналіз структури й семантики образних дериватів у комплексі зі встановленням когнітивної бази мотиваційних відношень – концептуальних метафоричних та (чи) метонімічних моделей – дає змогу розпізнати мотиваційну структуру похідного слова й допомагає сконструювати мотиваційні моделі. Мотиваційна структура образно мотивованих похідних одиниць – це ментальна (когнітивна) сутність, яка постає як «спосіб і результат переробки й упорядкування у свідомості людини певної інформації про об'єкт дійсності» [1, с. 31].

Ключову роль у формуванні мотиваційної структури відіграє «мисленнева праця» *суб'єкта образної номінації*, який у процесі називання реалізує особливе лінгвокреативне мислення. Зокрема, набутий досвід мовної особистості (пізнавальний та комунікативний) відіграє головну роль у формуванні концептуальної метафори – когнітивного підґрунтя образних мотиваційних відношень. Такі мотиваційні зв'язки відображають образні стратегії номінації, «у яких реалізуються установки не на конкретні фізичні властивості об'єкта дійсності, а на уявлення про ці об'єкти у свідомості мовців» [1, с. 33].

Отож номінативно-мотиваційна діяльність мовної особистості підпорядкована її інтенційним потребам, зокрема й комунікативній інтенції, яка, за спостереженнями С. Шабат-Савки, формується на «основі певних цілей і мотивів, для реалізації яких мовець – суб'єкт інтенції – робить певні кроки, використовує оптимальні мовленнєві засоби» [2, с. 35]. Тому моделювання мотиваційної структури образних дериватів залежить від цільових настанов (інтенцій) суб'єкта номінації: 1) схарактеризувати, як правило, вже названий об'єкт за певною ознакою чи комплексом таких оз-

нак, зокрема й приписуваних мовцем, актуальних для певної комунікативної ситуації; 2) повідомити про об'єкт щось важливе, оригінальне, відтворюючи певний комплекс знань або (та) вражень через асоціативно-образне ототожнення чи встановлення суміжних зв'язків з іншими об'єктами, відомими суб'єктові номінації та усій мовній спільноті. У процесах образної деривації важливим мотивом, що породжує цільові настанови суб'єкта, постає специфіка об'єкта номінації. Мовець усвідомлено прагне редуковано відобразити в одній лексичній одиниці комплекс ознак елемента дійсності.

Образні деривати, які вже закріпилися в лексико-семантичній системі мови, пов'язані з інтенціями так званого «колективного носія мови». Такі похідні одиниці утворюються за регулярними мотиваційними та словотвірними моделями, відображають типові для певної етноспільноти образні уявлення. Зокрема так виникли образні назви різнотипних ознак, які відображають подібність з артефактами чи з тваринним світом: *гличик-уват-а голова* 'формою схожа на гличик'; *на-жабл'-ува-ти-ся (на-жаб-и-ти-ся)* 'зневажл. Ображаючись на кого-небудь, сердитися, надуватися, стаючи схожим на жабу'.

У процесах оказіонального словотворення образні деривати постають унаслідок свідомої роботи зі словом, спрямованої на втілення певних задумів конкретної мовної особистості. Наприклад, у творчості Василя Барки оказіональні прислівники передають незвичне, креативне сприйняття непроцесуальних ознак: ... *квіт вишневий кинувсь **весільно** – з моря, ніби званий...*; *На горі вселенській сиву правду **хресно** стережуть смереки...*

Отже, мотиваційна структура образних дериватів – це складна багатоаспектна ментальна сутність. На її формування впливають інтенції суб'єкта образної номінації, особливості об'єкта називання та вибір мовцем способу концептуалізації ознак позначуваного об'єкта.

Список використаної літератури

1. Сидорова Т. А. Проблема мотивированности слов фразеологизированной морфемной структуры в современном русском языке (системно-функциональный и когнитивный аспекты): автореф. дисс. ... д-ра филол. наук: 10.02.01. Нижний Новгород, 2007. 50 с.
2. Шабат-Савка С. Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові: монографія. Чернівці: «Букрек», 2014. 412 с.